

14. ED VAN TELLINGEN, Oud-burgemeester van Tiel

‘Mensen zijn vaak tot meer in staat, dan je van te voren wel eens denkt’

Van 1989 tot 2002 bekleedt Ed van Tellingen het burgemeestersambt te Tiel. Alvorens de eerste Hoogwatercrisis zich in 1993 aandient, heeft hij nog niet aan het opperbevel van een grote crisis gestaan. Met kerstmis van dat jaar zag de situatie er in Gelderland voor het eerst dreigend uit. Twee jaar later, in februari 1995, wordt het echt spannend in het Gelderse riviereengebied. Het waterpeil blijft stijgen. Er ontstaat twijfel over de stabiliteit van diverse dijken. In één week tijd worden circa 250.000 mensen geëvacueerd, inclusief de complete veestapels van boeren in het gebied. Een verhaal over het coördinerend burgemeesterschap, het vertrouwen in mensen, de rol van de loco-burgemeester en de zelfredzaamheid van burgers.

Tijdens de kerst van 1993 is vooral sprake van wateroverlast in Limburg. De rivierdijken langs de Maas en Waal blijken op diverse plekken zwaktes te vertonen. F16's vliegen over om de zwakke plekken in de waterkeringen te fotograferen met infraroodcamera's. Dat de situatie kritiek is, wordt onderstreept door het intrekken van het kerstverlof van tweehonderd militairen door de kazerne in Nijmegen. 'Het beleidsteam is een aantal keer bij elkaar geweest, vooruitlopende op een mogelijke calamiteit. De gedachte was "stel, als het tóch gebeurt". Het bleek een goede oefening voor de reële dreiging van twee jaar later, toen Nederland opnieuw werd opgeschrikt door extreem hoge waterstanden in de IJssel, Maas, Rijn en Waal.'

Coördinerend versus loco-burgemeester

In februari 1995 neemt Van Tellingen het initiatief om zijn beleidsteams (lokaal en regionaal) bij elkaar te roepen om de Hoogwatercrisis die mogelijk gaat komen het hoofd te bieden. 'Het stond natuurlijk van te voren vast dat het om een crisissituatie zou gaan die de grenzen van de gemeente Tiel zou overschrijden.' Ook regionaal moest dus het nodige worden opgetuigd. Op het provinciehuis gaan al snel, onder leiding van de Commissaris van de Koningin Jan Terlouw, de betrokken coördinerende burgemeesters - waaronder naast Van Tellingen ook de burgemeesters van Nijmegen Ed D' Hondt en Arnhem, Paul Scholten -, de dijkgraven van de betrokken waterschappen, de vertegenwoordigers van Rijkswaterstaat, politie en provincie Gelderland met elkaar in crisisberaad. 'We hebben toen in onze regio Rivierenland de afspraak gemaakt dat de feitelijke leiding van het lokale beleidsteam van Tiel komt te liggen bij de loco-burgemeester.' Dat is volgens Van Tellingen een redelijk unieke keuze, die in de praktijk heel goed heeft gewerkt. 'De noodzaak tot het aanbrengen van deze scheiding is gedurende het proces nooit ter discussie gesteld. Het stelt je in staat om je geheel toe te richten op

het Regionaal Coördinatie Centrum (RCC) en alle belangen daarbij goed af te wegen. Het is van groot belang dat je het vertrouwen geniet van alle collega's. Als coördinerend burgemeester moet je keuzes kunnen maken, die ook niet altijd door je eigen gemeente zo goed worden begrepen.' Het is volgens Van Tellingen in het algemeen belangrijk om vooral goed na te denken over de vervanging van cruciale posities binnen de gemeente. 'Zo was het snel duidelijk dat in het RCC een beroep zou moeten worden gedaan op een aantal verantwoordelijke mensen uit de centrumgemeente Tiel waaronder twee sectorhoofden. Zo'n appèl heeft natuurlijk wel consequenties voor het ook noodzakelijke lokale beleidsteam.' In het lokale beleidsteam is van Tellingen gedurende de crisis vervangen door de loco-burgemeester. De loco woonde ook vanuit Tiel het dagelijks crisisoverleg tussen alle burgemeesters uit het Rivierengebied bij dat onder voorzitterschap van Van Tellingen plaatsvond. 'Het is belangrijk om bij de keuze voor het loco-burgemeesterschap ook te kijken naar de te verwachten kwaliteiten bij het optreden in crisissituaties. Daarbij spelen vaak andere motieven dan de benodigde crisiscompetenties een rol, zoals de keuze voor de wethouder met het meeste aantal dienstjaren of de wethouder uit de grootste coalitiepartij. Het zou mogelijk moeten zijn om van te voren af te spreken dat in crisissituaties niet automatisch de eerste loco optreedt, maar een ander lid van het college.'

De keuze om als coördinerend burgemeester niet tegelijk de regionale coördinatie en de lokale aansturing te doen, werd niet gedeeld door andere coördinerend burgemeesters. 'Zij wilden verantwoordelijk blijven in hun eigen gemeente. Ik begrijp dat best, maar toch ervaar ik het nog altijd als een goede keuze om in dit geval de dagelijkse verantwoordelijkheden te scheiden. Je eindverantwoordelijkheid verdwijnt natuurlijk niet. Je moet juist daarom vertrouwen hebben in je vervanging.'

Onmisbaar vertrouwen

Terwijl het water in de Maas, Waal en IJssel blijft stijgen en record na record wordt gebroken, ontstaat binnen het regionale beleidsteam op één punt discussie over de bemensing van het team: moet de regionaal commandant worden teruggeroepen van zijn vakantie in Portugal? 'Ik vond van wel, hij was toch niet voor niets de commandant. Ik had veel vertrouwen in zijn operationele vaardigheden in crisissituaties. De beslissing is genomen om de regionale commandant te vragen om terug te komen. Hij was het daar op dat moment, maar ook achteraf, volledig mee eens. Hij had de Hoogwaterperiode niet willen missen. In een crisissituatie moet je vertrouwen in elkaar hebben. Tijdens zo'n situatie moet je immers veel aan anderen kunnen overlaten. Je moet elkaar daarin kunnen vertrouwen. Bij het samenstellen van teams moet je je van te voren afvragen of je in de betrokken mensen vertrouwen hebt. Dat is cruciaal. Het is praktisch onmogelijk om tijdens een crisissituatie mensen te vervangen. Wanneer het écht nodig is, moet je daar overigens niet voor terugdeinzen. Door mensen op te leiden en

regelmatig te oefenen - niet alleen met de beleidsteams - kun je redelijk goed zicht krijgen op de kwaliteiten van mensen in crisissituaties.' De Commissaris van de Koningin speelt vanaf het begin een belangrijke coördinerende rol in Gelderland. Het Regionaal Coördinatie Centrum komt dagelijks bij elkaar. Van Tellingen: 'Aanvankelijk had ik wel eens het gevoel dat Terlouw zich afvroeg of ik als burgemeester van een betrekkelijk kleine gemeente van nog geen 40.000 inwoners wel opgewassen zou zijn tegen zo'n grootschalige operatie als de evacuatie van bijna 200.000 mensen. Maar heel snel ontstond er veel wederzijds vertrouwen. Vertrouwen is één van de meest wezenlijke steunpilaren in een crisis. In wederzijds vertrouwen, dat er op dat moment ook was onder de collega-burgemeesters, moet je vooral ook vóóraf investeren. In een crisissituatie heb je daar veel aan.'

Waterschappen

Van de rol die de waterschappen zouden kunnen spelen bij een hoogwatercrisis spelen was bij Van Tellingen op dat moment nog niet zo veel bekend. 'Ik was tamelijk weinig op de hoogte met de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de verschillende waterschappen tijdens een hoogwatercrisis. Wij waren ons bestuurlijk onvoldoende bewust van de mogelijke risico's van dijkdoorbraken. We waren al wel bezig met het ontwikkelen van een rampenbestrijdingsplan "Overstromingen en Dijkdoorbraak". Maar bestuurlijk waren daar nog geen besluiten over genomen. Je weet dat waterschappen daarbij erg belangrijk zijn, maar hoe belangrijk weet je niet. Je komt daar overigens snel achter. Zo besloten we direct het concept bestrijdingsplan te gebruiken als hét bestrijdingsplan. In zo'n concept was immers al veel kennis en ervaring gestopt. En snel besluiten nemen is in zo'n situatie belangrijk, al ken je niet alle finesses van zo'n besluit.'

'De regio Rivierenland had te maken met een drietal Waterschappen. Dat maakte de situatie wel eens complex. We hadden de indruk dat niet altijd de waterschappen dezelfde keuzes maakten en vooral dezelfde taal spraken. Wanneer zeg je bijvoorbeeld: we kunnen niet langer instaan voor de veiligheid van de dijken. Het éne waterschap maakte onzes inziens die keuze eerder dan het andere. Er zijn geen objectieve criteria op grond waarvan bestuurlijke beslissingen kunnen worden genomen. Terwijl je als verantwoordelijk bestuurder wel in sterke mate afhankelijk bent van de adviezen die je krijgt. Je hoopt dan dat een adviseur in staat is zich in te leven in de verantwoordelijkheden van de beslisser en dus ook in de mogelijke consequenties van zo'n advies. Beleidsmatig willen meedenken is belangrijk.' De waterschappen maken geen deel uit van het regionale beleidsteam, maar ze zijn tijdens de crisis er wel altijd bij betrokken. 'Ze zijn absoluut onmisbaar bij de dagelijks terugkerende bijeenkomsten van ons coördinatie centrum, maar ook bij concrete crisissituaties, waarbij ingrijpende besluiten moesten worden genomen. Zo kwamen bij een dreigende dijkdoorbraak bij het dorp Heesselt, midden in de nacht de betrokken dijkgraaf, enkele technische mensen

en ikzelf bij elkaar om overleg te voeren met de burgemeester van Neerijnen, daar valt Heesselt onder, over een mogelijke noodevacuatie. Die zou dan midden in die nacht moeten plaatsvinden. De dan optredende angst en paniek moet je afwegen tegen de risico's van een dijkdoorbraak. We hebben toen met elkaar de knoop doorgehakt om geen noodevacuatie uit te voeren. Het coördinatiecentrum adviseerde en uiteindelijk besliste de burgemeester van Neerijnen. Het noodscenario moet wel beschikbaar worden gemaakt. Dat nachtelijke crisisoverleg was voor mij een voorbeeld hoe het moest. Bij de discussie over het te volgen scenario merkte je overigens dat de dijkgraaf oud-burgemeester was. Hij keek ook met een bestuurlijke bril naar het dilemma.'

Op het moment dat het nog niet zeker is of er geëvacueerd moet gaan worden, besluit het RCC al om de inwoners van het Rivierengebied te informeren over een mogelijke evacuatie. 'Wij wilden een soort voorwaarschuwing afgeven met als boodschap: geen paniek, maar bereid u voor. Waar moeten mensen aan denken bij een mogelijke evacuatie? Hoe wil je dat doen? Wat wil je meenemen? Waar wil je eventueel naar toe gaan? Heb je hulp nodig? Er waren mensen die dat toch paniek zaaien noemden. Wij kozen echter weloverwogen voor het tijdig bewust maken van mensen wat er zou kunnen gebeuren. Van die keuze hebben we nooit spijt gehad. Gedurende de hele hoogwaterperiode hebben we veel aandacht aan informatie en communicatie gegeven. Uit een achteraf gehouden enquête onder onze inwoners bleek dat men behoorlijk tevreden was over de informatieverstrekking. Tijdige en open informatie is tijdens de crisis van wezenlijk belang geweest.' In de aanloop naar de evacuatie wordt informatie verspreid via Radio en TV Gelderland, de lokale en regionale kranten, maar ook via brieven die huis aan huis werden verspreid, onder meer door vrijwilligers van de brandweer. Al heel snel worden extra telefoonverbindingen aangebracht om vragen te beantwoorden, inclusief vragen van mensen uit andere delen van Nederland.

Beslissen tot evacueren

In het dagelijks provinciaal coördinerend overleg onder voorzitterschap van de Commissaris van de Koningin worden de besluiten tot evacuatie voorbereid. 'Hoogwaterproblemen waren er overal rond de Gelderse rivieren, ook al waren de concrete dreigingen overal verschillend. Beslissingen tot evacuatie werden door de burgemeester van de afzonderlijke gemeenten genomen. Daarom was er ook regelmatig tussentijds overleg met het regionale crisiscentrum dat weer contact zocht met de individuele gemeenten. Communicatie tussen het regionale beleidscentrum en de gemeentelijke beleidscentra was zeer belangrijk. Twee beleidsambtenaren van de gemeente Tiel waren daar dagelijks mee bezig. Zo probeerde je iedereen op één lijn te krijgen. Eén noodverordening, één beleid tot het verkrijgen van ontheffingen bij de verplichte evacuatie, één zoveel mogelijk samenhangend communicatiebeleid in de individuele gemeenten. Het bleek een groot voordeel te zijn dat de gemeenten in het Rivierengebied op alle terreinen al veel samenwerkten. We kenden elkaar goed.'

De evacuatiebesluiten zijn niet altijd gelijk. 'In het ene geval moest binnen een halve dag worden geëvacueerd. In het andere geval kregen mensen anderhalve dag de tijd. Het maakt bijvoorbeeld nogal wat uit of er 30.000 mensen moeten evacueren, dan wel 150.000 mensen. Een evacuatie moest wel praktisch uitvoerbaar blijven. De wegen moesten het wel aan kunnen. De politie wilde ook zoveel mogelijk een veilige en snelle doorstroming garanderen. Dat soort afwegingen moest steeds opnieuw worden gemaakt. Meestal vond er een vooraankondiging plaats. Dan kwam de vrijwillige evacuatie op gang. De verplichte evacuatie volgde dan op een wat later tijdstip.' Overigens vindt Van Tellingen het wel noodzakelijk dat iedereen in een crisisbeleidsteam zich realiseert dat het gaat om het nemen van besluiten. 'Het mag geen praatclub zijn, waar je alles langdurig kunt afwegen. De adviezen van de deskundigen op een bepaald aspect van de crisisbeheersing wegen zwaar. Een burgemeester moet beslissingen durven nemen.'

De evacuatie

Op maandagmorgen 30 januari 1995 valt het besluit om een gedeelte van de Bommelerwaard en een gedeelte van het gebied rond Nijmegen te evacueren. Eerst nog vrijwillig, daarna verplicht. Het betrokken waterschap heeft duidelijk aangegeven niet meer in te staan voor de veiligheid van de dijken. 'Zo'n beslissing neem je niet zo maar. Voor mensen, bedrijven en dieren is het immers zeer ingrijpend. In het provinciale overleg werd dat voornemen tot een besluit genomen. De burgemeesters van de betrokken gemeenten hebben dat bekrachtigd. Je merkte overigens direct dat door het intensief overleg tussen ons als burgemeesters in de dagen daarvoor al een basis van vertrouwen was gelegd. Ingrijpende besluiten konden daardoor snel worden genomen. Alle bewoners werden door bewonersbrieven huis aan huis geïnformeerd.'

Een dag later wordt besloten tot de evacuatie van het grootste gedeelte van de Tieler- en Culemborgerwaard. 'Dat was eigenlijk een nog moeilijker besluit. Niet alleen omdat het om nog veel meer mensen ging, namelijk 150.000, maar ook omdat de keuze voor het te evacueren gebied moeilijker lag.' Het gebied achter de dijken functioneert als een soort badkuip. Het waterpeil in de rivieren ligt hoger, maar de badkuip is niet overal even diep. Bepaalde gebieden komen bij een doorbraak maar enkele tientallen centimeters onder water te staan, anderen veel meer, tot aan een meter of zes toe. 'Je weet natuurlijk ook dat bij een doorbraak het water met kracht naar binnen kan stromen, ook al loop het uiteindelijk naar het laagst gelegen gebied. Dan komt de vraag op of je een hoger gelegen gebied wel moet evacueren, ook als zo'n gebied geïsoleerd komt te liggen. Uiteindelijk hebben we ervoor gekozen om een groot goed af te palen gebied te evacueren. Noch de besluitvorming over het te evacueren gebied, noch de communicatie daarover naar buiten is optimaal verlopen. Eén van onze conclusies was dat te veel mensen die in feite niet direct verantwoordelijk waren voor de besluitvorming zich met het proces hebben bemoeid. Ongetwijfeld vanuit goede bedoelingen, maar

toch.' De inwoners krijgen wel langer de tijd om te evacueren, namelijk anderhalve dag. Kort nadat om ongeveer half vijf dinsdagmiddag het officiële evacuatiebericht wordt afgegeven volgt een ware uittocht. 'Iedere inwoner heeft thuis bericht gekregen over de noodzakelijke evacuatie, maar de meeste mensen hadden het al gehoord via TV of radio.' De westelijke Betuwe "stroomt" in korte tijd leeg. Veruit de meeste mensen volgen het advies om het gebied te verlaten op. 'Het is gebleken dat men van te voren goed heeft nagedacht over een eventuele evacuatie. Vrijwel iedereen ging naar familie, vrienden, kennissen. Slechts zo'n 2% van de mensen maakt gebruik van de opvanglocatie die her en der in het land worden ingericht. 'Aanvankelijk hielden we rekening met een georganiseerde evacuatie voor zo'n 25% van onze inwoners. We hebben dat al snel bijgesteld tot zo'n 8%. Maar ook dat percentage bleek te hoog te zijn.' Van Tellingen met een glimlach: 'Er ontstond een merkwaardige situatie in de Utrechtse Jaarbeurs. Er waren veel meer bedden dan mensen. Men kon volop kiezen uit voortreffelijke belegde broodjes. Mensen hebben me daarover later op straat wel aangesproken. Ze vonden het geweldig.' Een punt van bijzondere aandacht bij een evacuatie is de zorg voor het vee. 'In ons beleidsteam was iemand speciaal belast met de evacuatie van dat vee. Waar moet je de dieren naar toe brengen? En hoe? Met behulp van het ministerie en de landbouworganisaties werd overal stalcapaciteit gevonden. Voor de getroffen boeren was er een speciaal telefoonnummer. Overal uit Nederland kwamen transporteurs om de 300.000 koeien, kalveren, een miljoen varkens en vele miljoenen kippen verhuizen. De evacuatie van vee is in het algemeen goed verlopen. Nog vóór de aankondiging tot evacuatie van de inwoners van het gebied hebben we boeren al geadviseerd hun vee elders onder te brengen.'

Voor bepaalde bedrijven is het erg lastig en wordt groot economisch verlies geleden als de productie moet worden stopgezet. Het uitschakelen van de ovens bij de glasvlakfabriek in Tiel leidt bijvoorbeeld tot enorme productie problemen. Daarom krijgen bepaalde bedrijven een ontheffing van de gemeente. Het gevaar bestaat natuurlijk dat gedurende het proces het aantal ontheffingen sterk stijgt en dat niet alle gemeenten hetzelfde beleid voeren. Dat is volgens Van Tellingen ook tijdens de Hoogwatercrisis gebeurd. 'Na overleg met de Commissaris van de Koningin moesten we vanuit het RCC aan de rem trekken. De Commissaris van de Koningin heeft mij toen bevoegdheden toegekend om zo nodig het ontheffingsbeleid centraal te regelen. Het is gelukkig niet nodig geweest van die bevoegdheid gebruik te maken. Alle collega's waren overtuigd van de noodzaak tot het trekken van één lijn.' Toch zijn in het westelijk Rivierengebied nog zo'n 1.500 ontheffingen verleend. 'Bij de evaluatie van de crisis hebben we in het vernieuwde rampenbestrijdingsplan de ontheffingscriteria en de procedure duidelijker geformuleerd.'

Evacuaties verlopen nooit probleemloos

Niet iedereen blijkt aan de evacuatie te willen meewerken. Een kleine groep inwoners blijft in het gebied achter, ondanks de dringende

oproep om te vertrekken. 'Als burgemeesters hebben we niet de opdracht gegeven om mensen te dwingen tot evacuatie. Ook al ging het om een verplichte evacuatie. We hebben mensen die ondanks onze oproep niet weg wilden er op gewezen dat ze zelf gevaar liepen, maar dat ze ook de hulpverleners in gevaar zouden kunnen brengen. We hebben ons dus niet gericht op een strikte handhaving. Veruit de meeste mensen hebben gehoor gegeven aan onze oproep. Goede informatie en een dringend appél op mensen werkt. Zeker als je je realiseert dat evacueren iets heel ingrijpends is.'

Terwijl men in Tiel bezig is met de evacuatie van een verzorgingshuis, besluit de burgemeester van Echteld, in verband met een dreigende dijkdoorbraak over te gaan tot een noodevacuatie van het dorp Ochten, dat deel uitmaakt van de gemeente Echteld. 'Daarmee deed mijn collega een beroep op de beschikbare evacuatie capaciteit die op dat moment in Tiel was ingezet. Na advies van politie en brandweer is de evacuatie in Tiel tijdelijk stopgezet. Ochten kreeg voorrang. Dat betekende wel dat andere mensen moeten wachten. Dat is voor hen heel pijnlijk. Als coördinerend burgemeester moet je zo'n besluit nemen, ook al wordt dat in je eigen gemeente niet direct begrepen.'

De terugkeer

Na een aantal bange dagen vol onzekerheid verandert de weersomstandigheid en neemt de dreiging van een dijkdoorbraak af. In het provinciehuis komt het Regionaal Coördinatie Centrum bij elkaar om te overleggen over een terugkeerbesluit. 'Daarbij ontstond er een interessante discussie. Moesten bewoners de avond van het vrijgeven van het gebied worden geïnformeerd, zodat men zich op terugkeer kon voorbereiden of pas een uur van te voren doen. Collega coördinerend burgemeester D'Hondt en ik, geadviseerd door de politie, waren voor de tweede mogelijkheid. We waren er beducht voor dat mensen na de aankondiging onmiddellijk wilden terugkeren naar het vrijgegeven gebied. De Commissaris van de Koningin had er voldoende vertrouwen in dat mensen dat niet zouden doen, maar zich rustig zouden voorbereiden. Achteraf denk ik dat hij dat beter zag dan wij. Het bevestigt overigens mijn algemene opvatting dat je tijdens een crisis behoorlijk vertrouwen in mensen kunt hebben.'

In het Nijmegen wordt zaterdagochtendvroeg medegedeeld dat de geëvacueerde inwoners uit de Ooipolder en het land van Maas en Waal nog dezelfde ochtend mogen terugkeren. Een verkeerschaos bleef uit. Mensen wachten, vaak rustig even af. In de Tieler en Culemborgerwaard moesten mensen nog een dag wachten omdat daar de dijken nog niet voldoende veilig waren verklaard.' Dezelfde avond maakt van Tellingen bekend, na overleg met alle betrokken collega's, dat men de volgende ochtendvroeg mocht terugkeren. Die terugkeer verloopt zonder noemenswaardige problemen. Van Tellingen: 'Er waren ook bij de aankondigingen van de terugkeer competentieproblemen. Wie kondigt als eerste aan? De minister, de Commissaris van de Koningin, de coördinerend burgemeester? Dat soort discussies waren er ook al eerder. Wie is bevoegd tot wat? Natuurlijk moet je dat van te voren allemaal goed regelen, want tijdens een crisis hebben burgers

geen behoefte aan dit soort competentiediscussies. Zij willen geïnformeerd worden.'

Nogmaals: vertrouwen onmisbaar

Volgens Van Tellingen groeit tijdens een crisis het onderling vertrouwen. 'Je moet immers van elkaar op aan kunnen. Je hebt als burgemeester ook wel eens een klankbord nodig, waarbij je je veilig voelt. Ik schoot eens uit mijn slof tegen een groep vrijwilligers die het ergens niet mee eens waren. Hun reactie was begrijpelijk. De mijne ook. Maar wel onverstandig. De directeur van de GGD sprak me daarop aan. Daar was ik blij mee. We konden het probleem toen met de vrijwilligers uitpraten. Het heeft ons alleen maar dichter bij elkaar gebracht.' De coördinerend burgemeester moet veel vergaderen: op het provinciehuis, met het regionale beleidsteam (enkele malen per dag), met alle burgemeesters uit het betrokken gebied en met de operationele leiders. Daarnaast zijn er ook veel andere contacten: met individuele burgemeesters en met de pers. 'In principe hield ik mij afzijdig van veel operationele zaken, tenzij er een appél op mij wordt gedaan of omdat er een concrete knoop moet worden doorgehakt. Je moet bewust proberen de enorme hoeveelheid informatie die tot je komt te filteren. Wat is bestuurlijk en beleidsmatig echt belangrijk? Wat kun je heel goed aan anderen overlaten? Je moet immers zorgen dat je fit blijft. Zo constateerde aan het eind van de crisisweek een regionale krant dat ik nog één van de weinige mensen uit het beleidsteam was die nog fris uit de ogen keek.'

Van Tellingen ervaart het als minder bevredigend dat je als coördinerend burgemeester de meeste tijd kwijt bent aan het bestuurlijk proces. Er blijft weinig tijd over voor de rol van burgervader. 'Je loopt het risico wat te technocratisch te worden. Met te weinig aandacht voor mensen. Ik ging wel het gebied in om bijvoorbeeld burgemeesters en hun beleidsteams te bezoeken. Maar ik ging niet naar een verzorgingstehuis. Mensen zagen mij op TV, niet in hun midden. Aan dat aspect moet je bewust aandacht besteden. Dat moet je ook organiseren. Gelukkig hebben mijn collega's en de Tielse loco-burgemeester daar wel meer aandacht aan kunnen besteden. Je moet er overigens als burgemeester ook wel weer voor oppassen dat je hoe begrijpelijk ook, niet te veel mee gaat met individuele problemen. Natuurlijk werd er tijdens het dagelijks burgemeestersoverleg wel eens wat gemurmureerd. Kan er eigenlijk wel een bepaald besluit worden genomen? Of wie mag er tijdens zo'n overleg nu wel het woord voeren? Maar dat onderling vertrouwen en de éénsgezindheid was groot. En zo nodig corrigeerde burgemeesters elkaar. Uiteindelijk is onderling vertrouwen veel belangrijker dan het schermen met bevoegdheden.' Dat vertrouwen blijkt ook uit het feit dat in een aantal gevallen bijvoorbeeld bij een besluit tot terugkeer, de coördinerend burgemeester vooraf wordt gemandateerd om namens hen besluiten te nemen. Van Tellingen vindt het belangrijk dat ondanks alle hectiek en alle media en vergaderdruk zo nu en dan tijd wordt ingeruimd voor wat rust met een hapje en drankje. 'Je moet ook eens wat afstand kunnen nemen, bijvoorbeeld door oog te hebben voor de inwendige mens.'

Zorg ervoor dat hulpverleners en de leden van de crisisteams goed en afwisselend eten krijgen. Ook dat moet je organiseren. En snel!’ Ook tijdens een spannende periode, waarbij iedereen onder druk stond, was soms relativeren en humor ontspannend. Van Tellingen geeft met pretoogjes een anekdote: ‘Onze districtschef zei enkele jaren daarvoor bij zijn benoeming dat zijn streven was om ons district het meest veilige district te maken van de politieregio Gelderland-Zuid. Tijdens een bijeenkomst van het beleidsteam zei hij nadat praktisch iedereen geëvacueerd was dat zijn missie geslaagd was: genoeg politie en géén criminaliteit.’

Zelfredzaamheid

In het gesprek met van Tellingen komt de betekenis van zelfredzaamheid een aantal malen terug. ‘Je zag bij de voorbereiding van de evacuatie dat burens elkaar spontaan gingen helpen. Er werd bijvoorbeeld veel aandacht aan ouderen besteed. Ook bij de terugkeer was er aandacht voor elkaar.’ De studie “Zelfredzaamheid bij rampen en zware ongevallen” van het COT (in opdracht van de Regionale Brandweer Amsterdam en omstreken) gaat uitvoerig op in op dat aspect. Van Tellingen onderschrijft het belang van zelfredzaamheid. ‘In 1995 hebben wij ook gemerkt dat de overheid zou bij een crisis of ramp veel meer gebruik zou moeten en kunnen maken van zelfredzaamheid en hulpvaardigheid. Mensen zijn vaak tot meer in staat, dan je van te voren wel eens denkt. Daar kun je bij de organisatie van crisis en rampenbeheersing rekening mee houden, zeker aan het begin van het proces.’

Contacten met media

De oud-burgemeester is voorstander van een volstrekte open communicatie naar buiten. We zijn dat nog niet zo gewend in crisissituaties. ‘Mensen zijn volwassen wezens die niet altijd tegen zich zelf beschermd behoeven te worden. Ze kunnen zelf keuzes maken. Natuurlijk moeten er ook mensen worden geholpen. Geef dat duidelijk aan. En hoe je dat gaat doen. Hou geen informatie achter. Zeg wat je niet weet of nog niet weet.’ Wel vindt hij het belangrijk dat niet alle informatie op het bordje van de burgemeester wordt gelegd. Ook vindt hij dat een burgemeester niet alles zelf moet willen doen. ‘De direct betrokken verantwoordelijke mensen kunnen vaak veel beter informatie geven. Dat geldt bijvoorbeeld voor de politie, de brandweer, de GGD, want zij zijn goed op de hoogte. Op dat gebied ging wel eens wat mis. Een bestuurder die meedeelt dat de inwoners van een gemeente moeten evacueren terwijl het op dat moment ging om de inwoners van het dorp met dezelfde naam. In een ander geval ging het niet om het hele dorp, maar alleen om het gedeelte aan de ene kant van een door het dorp lopende dijk. Een directeur GGD kan veel beter informatie over slachtoffers geven dan de coördinerend burgemeester. Zo is ook de burgemeester van de eigen gemeente beter in staat om informatie te geven dan de coördinerend burgemeester. Hij of zij kent de eigen gemeente het beste. In ons regionaal crisisteam hadden we die taakverdeling goed geregeld. In het algemeen geldt dus:

schoenmaker hou je bij je leest. Hoe om te gaan met de media bij een crisis moet je van te voren goed overdenken en organiseren. Natuurlijk willen we de media informeren, maar ze willen soms ook zelf op onderzoek uitgaan. Maar breng je dan de veiligheid en de hulpverlening niet in gevaar? Ik denk wel dat we toen wel eens te stringent zijn geweest.'

"Haagse Interesse"

De landelijke overheid op bezoek bij de lokale overheid in crisistijd; een fenomeen dat steeds vaker voorkomt. Ministers of staatssecretarissen willen op lokaal niveau de crisis "proeven" en hun belangstelling tonen. 'Belangstelling en betrokkenheid worden natuurlijk op prijs gesteld. En zijn ook belangrijk. Maar ik heb me er ook wel eens aan gestoord. Bijvoorbeeld bij een bezoek van enkele ministers aan een bijeenkomst van ons crisisteam, waar ingrijpende besluiten moesten worden genomen. Ze stelden zo nu en dan vragen en reageerden soms non-verbaal. Dat leidt af van het probleem, waar het op zo'n moment echt om gaat.' Zo moet het volgens van Tellingen dus niet. 'Het bezoek van de toenmalige minister van Landbouw viel bij het regionaal crisiscentrum positief. Hij kwam om belangstelling te tonen. Hij wilde ons beslist niet afhouden van ons eigenlijke werk en liet zich informeren door onze "veeboer" in het beleidsteam. Ook het werkbezoek van de minister van BZK op de dag van terugkeer viel goed. Hij toonde waardering voor het werk van de vele honderden hulpverleners. Hij onderstreepte ook dat hij zijn aanwijzingsbevoegdheid niet heeft gebruikt om in te grijpen in het proces. Slechts om knopen door te hakken bij provinciegrensoverschrijdende problemen. Dat is één keer nodig geweest. Ik heb die rol dan ook niet als hinderlijk ervaren.' Kortom, Van Tellingen vindt belangstelling en betrokkenheid, ook uit Den Haag belangrijk, ook voor de getroffen en, maar laat verantwoordelijkheden wel waar ze thuis horen.

Na de Hoogwatercrisis

'Natuurlijk is er na de Hoogwaterperiode grondig geëvalueerd. Door de regio, door de gemeenten, door de provincie, maar ook door andere instanties, zoals het COT. Ook zijn er diverse symposia georganiseerd, waarbij de bestuurlijke en operationele taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn behandeld. De evaluaties hebben ook geleid tot een groot aantal aanbevelingen. Er zijn later ook wel andersoortige, kritische opmerkingen bij de grootschalige evacuatie gemaakt. Was bijvoorbeeld de evacuatie van de stad Tiel wel nodig geweest? Een vraag die ook in 2005, 10 jaar na de evacuatie, bij het terugblikken, weer werd gesteld, bijvoorbeeld door Jan Terlouw, in 1995 Commissaris van de Koningin. Tiel ligt behoorlijk hoog, zodat een groot gedeelte van de stad komt enige tijd na een dijkdoorbraak niet onder water te liggen. Toch hebben we er in 1995 bewust voor gekozen om ook Tiel te evacueren. Bij een dijkdoorbraak stroomt in het begin het water immers met grote kracht naar binnen. Hoger gelegen gebieden komen op den duur als een soort enclave in een ondergelopen gebied

te liggen. Wat te denken van de bereikbaarheid? Ik heb die keus 10 jaar geleden in een artikel in de Gelderlander nog eens moeten uitleggen.'

Na de evacuatie, waarbij er geen dijken zijn doorgebroken, is achteraf aan mensen gevraagd of zijn een volgende keer bij een overheidsoproep weer zouden evacueren. 'Hoewel minder mensen aangaven dat nogmaals te doen, ben ik er van overtuigd dat de meeste mensen als puntje bij paaltje komt het zekere voor het onzekere zullen nemen. Mits je mensen maar open, eerlijk en duidelijk informeert. Mits je maar permanent werkt aan vertrouwen.'